

Mirosław Marczak, Aleksander Szwichtenberg, Politechnika Koszalińska

Potencjał i możliwości rozwoju turystyki kulturowej w Koszalinie

Słowa kluczowe: turystyka kulturowa, Koszalin, rozwój turystyki kulturowej, instytucje kulturalne

Streszczenie

Głównym celem artykułu jest ukazanie potencjału i możliwości rozwojowych turystyki kulturowej w Koszalinie. W artykule przedstawiono m.in. walory kulturowe miasta. Opisano również funkcjonowanie najważniejszych instytucji kulturalnych działających w Koszalinie (m.in. Centrum Kultury 105, Bałtycki Teatr Dramatyczny im. J. Słowackiego, Koszalińska Biblioteka Publiczna im. J. Lelewela, Muzeum w Koszalinie, Filharmonia Koszalińska im. Stanisława Moniuszki). Przedstawiono ponadto najważniejsze imprezy kulturalne odbywające się w mieście.

W artykule przyjęto następującą tezę badawczą w postaci stwierdzenia, iż Koszalin jest bardzo ważnym centrum kulturowym na mapie Polski, przyciągającym nie tylko jednodniowych odwiedzających, ale także, w dużym stopniu – turystów. Posiada ponadto odpowiednie walory oraz sprzyjające warunki do uprawiania turystyki kulturowej.

Wprowadzenie

Jednoznaczne zdefiniowanie pojęcia turystyki kulturowej nie jest łatwe. Udowodnił to m.in. A. Mikos von Rohrscheidt [2008b]. W swoim opracowaniu ww. autor dokonał bardzo szerokiej analizy definicji turystyki kulturowej. Podkreślił on istnienie kilku podstawowych aspektów związanych z jej prawidłowym definiowaniem. Do najważniejszych z nich zaliczył m.in.:

- ewolucję samej definicji kultury,
- otwartą kwestię zdefiniowania głównych kryteriów wyodrębniania turystyki kulturowej w strukturze rodzajowej turystyki,
- specyfikę oferty turystyki kulturowej i popytu na nią,
- kulturowe wartości zwiedzanych obiektów,
- osobiste motywy turystów uprawiających tego rodzaju turystykę,
- zbyt ogólnikowe ujęcie przez wielu autorów zjawiska turystyki kulturowej, kładące główny nacisk na samą kulturę,
- zbyt uniwersalne spojrzenie na turystykę kulturową, ujmujące całą turystykę jako element kultury i dostrzegające aspekty i treści kulturowe w niemal każdej imprezie turystycznej [Mikos von Rohrscheidt 2008b, s. 5-6].

Uwzględniając powyższe aspekty ww. autor zaproponował kompleksową definicję turystyki kulturowej, która obejmowałaby wszystkie grupowe i indywidualne wyprawy o charakterze turystycznym, w których spotkanie uczestników podróży z obiektami, wydarzeniami i innymi walorami kultury wysokiej lub popularnej albo powiększenie ich wiedzy o organizowanym przez człowieka świecie otaczającym jest zasadniczą częścią programu podróży lub stanowi rozstrzygający argument dla indywidualnej decyzji o jej podjęciu lub wzięciu w niej udziału [Mikos von Rohrscheidt 2008a, s. 31].

Dyskusję nad pojęciem turystyki kulturowej przeprowadził również W. Kurek [2007]. Zdaniem tego autora turystyka kulturowa obejmuje wszelkie podróże, których głównym motywem jest odwiedzanie i poznawanie miejsc oraz obiektów o wartości historycznej, artystycznej i kulturowej, a także uczestnictwo w imprezach o charakterze kulturalnym. Podstawą rozwoju tej formy turystyki są tzw. walory kulturowe (materialne i niematerialne).

Turystykę kulturową określa się także często mianem turystyki dziedzictwa kulturowego [Kurek 2007, s. 210].

Turystyka kulturowa może być rozpatrywana w dwóch aspektach, tj. w wąskim oraz szerokim rozumieniu. W wąskim rozumieniu przedmiotem jej zainteresowania są zabytki kultury materialnej pozostawione przez poprzednie pokolenia (w miejscu ich występowania lub gromadzone w muzeach i różnego rodzaju galeriach. Natomiast w szerokim ujęciu, podstawą rozwoju tej formy turystyki są wszelkie przejawy kultury, jako całości kształtu materialnego oraz duchowego dorobku ludzkości gromadzonego, utrwalanego i wzbogacanego w ciągu jej dziejów, przekazywanego z pokolenia na pokolenie [Kurek 2007, s. 210].

Głównym obszarem rozwoju turystyki kulturowej są miasta, przede wszystkim z uwagą na koncentrację w ich obrębie obiektów historycznych i kulturalnych oraz toczące się życie kulturalne. Turystyka kulturowa jest jednym z ważnych składników turystyki miejskiej, często w niej dominującym. Do głównych jej przejawów zaliczyć można m.in.:

- wizyty w muzeach i galeriach sztuki,
- uczestnictwo w spektaklach artystycznych i innych wydarzeniach o charakterze kulturalnym.

We współczesnym ujęciu turystyki kulturowej dostrzega się jej trzy elementy, które w wypadku obszarów recepcji turystycznej (np. miast, obszarów wiejskich) mogą występować razem lub oddzielnie. Zalicza się do nich m.in.:

- dziedzictwo materialne i duchowe,
- wydarzenia kulturalne i sztukę wizualną,
- rzeczywistość kreatywną (np. wytwory przemysłu filmowego, mody, współczesna architektura, parki rozrywki).

Wymienione elementy tworzą istotę tzw. atrakcyjności kulturowej każdej miejscowości. Na obszarach wiejskich i małych miast zazwyczaj dominować będzie pierwszy element. W większych miastach i miastach historycznych mogą decydować dwa pierwsze elementy. Natomiast w dużych metropoliach, nie posiadających dobrze wykształconego historycznego rdzenia, głównym czynnikiem rozwoju turystyki kulturowej mogą stać się wszelkie przejawy aktualnej działalności twórczej człowieka, we wszystkich jego aspektach kulturowych [Kurek 2007, s. 211].

Niniejszy artykuł stanowi jedynie część kompleksowych badań przeprowadzonych w latach 2011-2013, dotyczących możliwości rozwoju funkcji turystycznej i rekreacyjnej w Koszalinie [Szwichtenberg, Borzyszkowski, Marczak, 2013]. Badanie miało charakter kilkietapowy. Przedmiotem analizy była m.in. wieloaspektowość rozwoju funkcji turystycznej i rekreacyjnej w Koszalinie. Jednym z głównych problemów badawczych, była próba oszacowania potencjału kulturowego miasta Koszalina oraz próba znalezienia odpowiedzi na pytanie: czy Koszalin stanowi ważne centrum kulturalne na Wybrzeżu Bałtyku?

W artykule zaprezentowano najważniejsze walory kulturowe miasta. Przedstawiono ponadto funkcjonowanie głównych instytucji kulturalnych Koszalina, odpowiedzialnych za kreowanie oferty kulturalnej w mieście. Podjęto również próbę oceny atrakcyjności turystycznej Koszalina pod względem kulturalnym. Przyjęto następującą tezę badawczą w postaci stwierdzenia, iż Koszalin jest istotnym centrum kulturowym na mapie Polski, przyciągającym nie tylko jednodniowych odwiedzających, ale także, w dużym stopniu – turystów. Miasto posiada ponadto odpowiednie walory oraz sprzyjające warunki do uprawiania turystyki kulturowej.

1. Walory kulturowe Koszalina

W tej części artykułu przedstawiono główne walory kulturowe (walory dóbr kultury) Koszalina.

Walory antropogeniczne, a szczególnie imprezy kulturalne organizowane w Koszalinie są ważne zarówno dla mieszkańców, jak również – jednodniowych odwiedzających, przybywających głównie z miejscowości nadmorskich położonych nad Zatoką Koszalińską (m.in. Mielno-Unieście, Sarbinowo, Łazy, Gąski).

Koszalin jest liczącym się centrum kulturowym na tym fragmencie polskiego Półwyspu. Decydują o tym walory antropogeniczne w dwóch postaciach, tj. zarówno w formie obiektów kulturowych, jak również – organizowanych imprez kulturalnych i sportowo-rekreacyjnych. Mogą one stanowić rdzenie dla wielu produktów turystycznych. Niezbędnym warunkiem jest jednak ich odpowiednie wyeksponowanie, przystosowanie do potrzeb mieszkańców oraz przybywających gości.

W związku z powyższym, w niniejszym artykule analizę walorów antropogenicznych podzielono na dwie części, tj. na analizę:

- obiektów i dóbr kultury,
- imprez kulturalnych i sportowo-rekreacyjnych.

W drugim przypadku podjęto próbę odpowiedzi na pytanie: czy słuszne jest obiegowe stwierdzenie, że Koszalin jest bardzo ważnym centrum kulturowym na mapie Polski, przyciągającym nie tylko jednodniowych odwiedzających, ale także, w dużym stopniu – turystów.

Walory antropogeniczne – obiekty dóbr kultury. Jednoznacznie można stwierdzić, że prawie wszystkie obiekty kulturowe funkcjonujące w Koszalinie mają charakter lokalny i regionalny. Tylko dwa z nich, tj. katedra i amfiteatr mają ponadregionalny charakter (tab. 1).

Tabela 1. Walory kulturowe Koszalina

Lp.	Typy i rodzaje walorów występujących w Koszalinie zgodnie z przyjętą w Polsce nomenklaturą		Obiekty znajdujące się w Koszalinie oraz ich charakterystyka
	typy walorów	rodzaj walorów	
1.	Zabytki architektury i budownictwa	1. Miejskie budownictwo obronne	- Średniowieczne mury obronne - Koszary pruskie
		2. Budownictwo sakralne	- Katedra mariacka – gotyk (XIX w.) - Kościół zamkowy – XIII/XVI w. - Kaplica p.w. św. Gertrudy – gotyk (XIV w.)
		3. Obiekty administracyjne i kulturowe	- Domek Kata – gotyk - Neogotycki budynek Archiwum Państwowego - XIX w. - Neogotycki budynek Poczty Głównej – XIX w. - Gmach Rejencji - XIX w. - Neogotycki budynek Polikliniki – koniec XIX w. - Budynek teatru – początek XX w.
		4. Budownictwo mieszczańskie	- Pałac Młynarza – XIX w. - Secesja (ul. Piłsudskiego, ul. Matejki, Zwycięstwa, itd.)
		5. Inne obiekty	- Amfiteatr – lata 80. XX w. - Hala sportowa – XXI w. - Płomienne ptaki Hasióra
2.	Muzea	-	- Skansen kultury jamneńskiej - Muzeum Obrony Przeciwlotniczej - Ruchome zabytki w bazylice
3.	Inne	-	- Koszalińska Kolej Wąskotorowa

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: www.koszalin.pl (26.10.2013).

Większość analizowanych obiektów kulturalnych Koszalina została już odpowiednio wyeksponowana i stanowi ważne elementy rozwijającego się produktu turystycznego miasta. Właściwej prezentacji nie doczekało się natomiast kilka innych obiektów, w tym m.in. cenne mieszczańskie budownictwo neogotyckie i secesyjne oraz różnego rodzaju obiekty i wydarzenia historyczne, jak m.in.:

- kilkusetletnia historia istnienia koszalińskiego garnizonu wojskowego wraz z istniejącymi na terenie miasta różnego rodzaju obiektami budownictwa o charakterze militarnym,
- kilkusetletnia historia ruchu pielgrzymkowego na Górę Chełmską¹,
- znaczące postaci koszalinian dla światowej nauki i kultury.

Koszalin ma szansę, aby stać się również jednym z ważniejszych ogniw szlaków, które formalnie istnieją (szczególnie – Szlak Solny), a także nowych, które zaproponował m.in. A. Szwichtenberg w 1995 r., tj.: „Szlak Brązu i Żelaza” oraz „Szlak Północnego Gotyku” [Szwichtenberg 1995, s. 148-162]. Zdefiniowane przez ww. autora szlaki mogą pozwolić na wyeksponowanie znaczenia Koszalina w kilku epokach, a mianowicie: brązu, żelaza i gotyku. Pozwolą również na jednodniowe pobyty gości poza miastem, a więc na dywersyfikację spędzania przez nich czasu.

Jednym z ważniejszych walorów kulturowych w najbliższej dekadzie, może także stać się przebiegający przez Koszalin, ważny szlak europejski, który na wybrzeżu Bałtyku określany jest jako „Pomorska Droga św. Jakuba”. Należy jednak pamiętać, że samo wytyczenie szlaku, jego oznakowanie, jego promocja itd., nie sprawią że będzie on natychmiast funkcjonował. Koszalin ma jednak dodatkowy atrybut, jakim jest Góra Chełmska – jedno z ważniejszych centrów pielgrzymkowych w średniowieczu, na której w najbliższych latach zostanie zrealizowana odpowiednia baza dla pielgrzymów.

Jak już wspomniano Koszalin wyeksponował dwa obiekty kulturowe o charakterze ponadregionalnym, takie, jak katedra oraz amfiteatr. Na terenie miasta znajduje się ponadto kilka obiektów, które pretendują do miana „ponadregionalnych”.

2. Analiza funkcjonowania instytucji kulturalnych w Koszalinie

W tej części artykułu omówiono działalność głównych instytucji kulturalnych funkcjonujących w Koszalinie.

Z punktu widzenia rozwoju turystyki kulturowej w Koszalinie, istotne wydaje się znalezienie odpowiedzi na kilka kluczowych pytań, w tym m.in.:

- jak ważną rolę, wśród walorów antropogenicznych Koszalina, pełnią organizowane w nim imprezy kulturalne i sportowo-rekreacyjne?,
- czy Koszalin jest zapleczem przeżyć rekreacyjnych, w tym głównie – poznawczych, intelektualnych dla uczestników ruchu turystycznego na Wybrzeżu Środkowym?

Koszalin – jako ważne centrum kulturowe na Wybrzeżu Bałtyku! W grupie walorów antropogenicznych Koszalina, ważną rolę odgrywają imprezy kulturalne organizowane przez Urząd Miejski oraz inne instytucje w porozumieniu z władzami miasta. Potrzeby kulturalne mieszkańców Koszalina i jego gości zaspokajają następujące instytucje kultury, tj.:

- Centrum Kultury 105,
- Bałtycki Teatr Dramatyczny im. J. Słowackiego,
- Koszalińska Biblioteka Publiczna im. J. Lelewela,
- Muzeum w Koszalinie,

---

¹ Miejsce pielgrzymkowe na Górze Chełmskiej nie stanowi obecnie typowego waloru turystycznego. Jednakże, może się nim stać po zrealizowaniu w latach 2013-16 projektu inwestycyjnego pod nazwą: „Budowa Centrum Pielgrzymkowo-Turystycznego na Górze Chełmskiej w Koszalinie”, w którym zostanie wyeksponowana idea masowych pielgrzymek średniowiecznych zmierzających na to miejsce z całej Europy.

- Filharmonia Koszalińska im. Stanisława Moniuszki.

Z punktu widzenia analizowanego problemu, tj. jakości walorów antropogenicznych – niniejszą ocenę należy poprzedzić funkcjonującą tezą, iż Koszalin spełnia ważną rolę kulturową dla osób goszczących na Wybrzeżu Środkowym. Dotyczy to faktu, iż imprezy organizowane w tym mieście są jednym z głównych magnesów przyciągających turystów i odwiedzających jednostniowych, przede wszystkim spędzających czas w obiektach nad Zatoką Koszalińską.

Aby sprawdzić słuszność tej tezy w pierwszej kolejności dokonano oceny wszystkich organizowanych imprez kulturalnych i sportowych z 2013 r., a w drugiej – przeanalizowano działalność ważnych instytucji funkcjonujących na rynku kulturowym Koszalina. Zaliczono do nich m.in. filharmonię, teatr, bibliotekę. Analizie poddano okres obejmujący lata 2009-2013.

Jak już wspomniano, Centrum Kultury 105 jest głównym organizatorem imprez kulturalnych w Koszalinie, w tym niezwykle istotnych z punktu widzenia promocji miasta, festiwalu filmowych, muzycznych oraz kulinarnych takich, jak m.in.:

- Hanza Jazz Festiwal,
- Festiwal Rockowy Generacja,
- Festiwal Pieśni Religijnej,
- Festiwal Zespołowej Muzyki Akordeonowej
- Festiwal Kulinarny na Ulicy Smaków,
- Koszaliński Festiwal Debiutów Filmowych „Młodzi i Film”.

W niniejszym artykule skupiono się jednak wyłącznie na organizacji imprez w sezonie letnim. Analizę imprez odbywających się w 2013 r. w Koszalinie (zewidencjonowanych przez Centrum Kultury 105) odniesiono do dwóch typów imprez, tj. kulturalnych i sportowych. Podjęto również próbę oceny rangi tych imprez, przyjmując jako główne kryterium oceny, zasięg ich oddziaływania. Wyróżniono zatem imprezy o charakterze lokalnym, regionalnym, ponadregionalnym oraz krajowym. W artykule przyjęto założenie, iż tylko imprezy ponadregionalne i krajowe mogą decydować o tym, że miasto faktycznie spełnia ważną rolę, jako centrum kulturowe, dla tej części polskiego wybrzeża. W artykule podjęto również próbę oceny ilościowej odbywających się w Koszalinie imprez kulturalnych, przedstawiając m.in. ich statystykę według poszczególnych miesięcy, w których się odbywają (tab. 2).

Tabela 2. Najważniejsze wydarzenia kulturalne i sportowe w Koszalinie w 2013 r.

Lp.	Miesiąc	Imprezy kulturalne				Imprezy sportowe			
		krajowe	ponad-regionalne	regionalne	lokalne	krajowe	Ponad-regionalne	regionalne	Lokalne
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1.	I	-	1	1	2	-	-	-	7
2.	II	-	-	-	-	-	-	-	4
3.	III	-	-	-	3	-	-	9	1
4.	IV	-	-	-	1	1	-	-	9
5.	V	-	-	1	6	2	-	3	9
6.	VI	1	1	-	-	-	-	3	4
7.	VII*	1	-	1	1	1	-	-	3
8.	VIII	-	1	-	-	1	-	1	2
9.	IX	1	-	2	-	1	-	-	3
10.	X	1	-	1	-	1	-	2	5
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
11.	XI	1	-	1	-	-	-	-	2
12.	XII	-	-	-	1	-	2	-	5
Razem		5	3	7	14	7	2	18	54

Objaśnienia: „*” – Pogrubioną czcionką wyróżniono miesiące wakacyjne.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: www.koszalin.pl (24.10.2013 r.).

W pierwszej kolejności należy podkreślić znaczną aktywność organizatorów tych dwóch typów imprez. W 2013 r. odbyło się łącznie 110 imprez, z czego kulturalnych – 29. Z tej liczby aż 93,6% imprez miało charakter lokalny i regionalny (tab. 2). Kontynuując, z ogólnej liczby imprez blisko 62% miało zasięg lokalny. Jest to pozytywne zjawisko, bowiem zadaniem miasta jest zaspokajanie potrzeb kulturalnych jego mieszkańców.

Liczy się nie tylko ich charakterystyka ilościowa, ale przede wszystkim – jakościowa. Należy wyraźnie podkreślić, że prowadzenie statystyki ilościowej w odniesieniu do imprez kulturalno-rekreacyjnych, nie jest miarodajną oceną działalności danej instytucji. Bardziej wymiernym wskaźnikiem, od liczby imprez, mogłaby być np. liczba osób uczestniczących w tych imprezach, przynoszone z nich korzyści finansowe itp. Trudno jednak uzyskać tego typu informacje.

W odniesieniu do organizowanych imprez kulturalnych, zaskakuje niewielka liczba tzw. imprez „hitowych” (o zasięgu krajowym i ponadregionalnym), zarówno kulturalnych, jak i sportowych (odpowiednio: 8 i 9). Niepokojącym zjawiskiem jest jednak fakt, że w szczycie sezonu odbyły się zaledwie 4 imprezy tej rangi (odpowiednio: 2 i 2). Pozostałe imprezy ponadregionalne odbywają się bowiem poza sezonem turystycznym (tab. 2).

W głównym obiekcie widowiskowym – amfiteatrze, miasto w lipcu i sierpniu 2013 r. zorganizowało 11 imprez. Charakter ponadregionalny miała w tym czasie zaledwie jedna, tj. „Festiwal Kabaretu”, a pozostałe – regionalny, lub lokalny (m.in. „Międzynarodowy Festiwal Organowy”).

Reasumując – Koszalin obecnie, w zakresie organizowanych imprez kulturalnych i sportowych, znajduje się na poziomie regionalnym. Produkty z tego zakresu nabywane są bowiem przede wszystkim przez mieszkańców miasta, strefy podmiejskiej i tzw. jednodniowych odwiedzających, gości strefy brzegowej. Nieznaczna liczba uczestników tych imprez przyjeżdża spoza Pomorza Środkowego, a już znikoma – w połączeniu z zakupieniem miejsca noclegowego w obiektach miasta. Odnosi się to nawet do wspomnianej imprezy pod nazwą „Festiwal Kabaretu”. Aby Koszalin faktycznie stał się – centrum kulturalnym i sportowym – dla wybrzeża Zatoki Koszalińskiej, należy wypromować kilka takich imprez.

Powyższe obiekty potwierdza także analiza funkcjonowania Koszalińskiej Biblioteki Publicznej, Muzeum Koszalińskiego i Filharmonii Koszalińskiej.

Koszalińska Biblioteka Publiczna jest jednym z głównych animatorów życia kulturalnego w mieście i regionie. Ranga tej instytucji wskazuje, że winna ona obsługiwać zarówno gospodarzy, jak również gości-turystów przebywających na tym terenie w sezonie letnim. Czy tak jest? Podjęto próbę analizy dwóch istotnych wskaźników ilościowych działalności tej instytucji, tj.: liczbę organizowanych promocji książek i spotkań autorskich oraz liczbę organizowanych wystaw w Koszalinie w latach 2009-2012 (tab. 3).

Tabela 3. Liczba organizowanych przez Koszalińską Bibliotekę Publiczną w Koszalinie promocji książek, spotkań autorskich i wystaw w latach 2009-2012

Lp.	Miesiąc	Promocje książek i spotkania autorskie				Wystawy			
		2009	2010	2011	2012	2009	2010	2011	2012**
0	I	2	3	4	5	6	7	8	9
1.	I	1	-	-	-	1	2	1	-
2.	II	1	1	-	-	1	1	1	-
0	I	2	3	4	5	6	7	8	9
3.	III	1	4	2	-	2	2	3	-
4.	IV	2	4	2	-	-	1	1	-
5.	V	-	3	3	-	1	1	-	-
6.	VI	2	-	2	-	1	-	1	-
7.	VII*	-	2	-	-	-	-	1	-
8.	VIII	-	-	-	-	-	-	-	-
9.	IX	-	2	1	-	1	1	2	-

Lp.	Miesiąc	Promocje książek i spotkania autorskie				Wystawy			
		2009	2010	2011	2012	2009	2010	2011	2012**
10.	X	3	5	3	-	1	2	1	-
11.	XI	1	3	2	-	1	-	1	-
12.	XII	1	-	-	-	1	1	1	-
Razem		12	24	15	27	10	11	13	15

Objaśnienia: „*” – Pogrubioną czcionką wyróżniono miesiące wakacyjne; „**” – brak w sprawozdaniu KBP z 2012 r. podziału imprez na poszczególne miesiące.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Sprawozdanie Koszalińskiej Biblioteki Publicznej za 2009 r., Urząd Miejski w Koszalinie, Koszalin 2010; Sprawozdanie Koszalińskiej Biblioteki Publicznej za 2010 r., Urząd Miejski w Koszalinie, Koszalin 2011; Sprawozdanie Koszalińskiej Biblioteki Publicznej za 2011 r., Urząd Miejski w Koszalinie, Koszalin 2012; Sprawozdanie Koszalińskiej Biblioteki Publicznej za 2012 r., Urząd Miejski w Koszalinie, Koszalin 2013.

Badania wykazują, że instytucja ta organizuje bardzo bogaty program, zapraszając wybitne postaci świata literackiego, a także – organizując coraz więcej wystaw. Dynamika wzrostu liczby organizowanych promocji książek i spotkań autorskich w latach 2009-2012 wynosiła 225%, a wystaw – 150%. Instytucja ta jednak swój program kieruje tylko i wyłącznie dla mieszkańców Koszalina. W szczycie sezonu (lipiec-sierpień), w latach 2009-2011 odbyły się bowiem tylko trzy tego typu imprezy². Stanowi to zaledwie 3,5% ogółu wszystkich promocji książek i spotkań autorskich oraz wystaw zorganizowanych w analizowanych latach. Z analizowanych działań można zatem wywnioskować, iż Koszalińska Biblioteka Publiczna wcale nie buduje wizerunku Koszalina, jako ważnego centrum kultury w sezonie turystycznym, zarówno dla gości-turystów na Pobrzeżu Koszalińskim, a także – gości-jednodniowych odwiedzających.

Ważną placówką działającą na rzecz budowania kulturowego wizerunku Koszalina powinno być Muzeum, głównie poprzez prowadzenie działalności wystawienniczej, oświatowej i popularyzatorskiej. Analiza sprawozdań z działalności tej placówki³ dla lat 2008-2011 wykazuje, że jest ona bogata i ciekawa merytorycznie. Jednak wszystkie te imprezy są organizowane jedynie dla mieszkańców Koszalina. Nie są magnesem, walorem turystycznym, dla turystów. Nie stanowią również istotnego czynnika promocyjnego miasta, jako centrum kultury w sezonie letnim.

Poza ww. statutową działalnością, Muzeum organizuje także trzy ważne imprezy, które mogłyby być elementami wspomnianej promocji miasta, tj. „Noc Muzeów”; akcja letnia dla młodzieży szkolnej pozostającej w mieście i „Jarmark Jamneński”. Pierwsze dwie nie mają żadnego związku z sezonem letnim nad Bałtykiem. „Noc Muzeów” odbywa się bowiem w maju. W sezonie letnim Muzeum organizuje letnie zajęcia dla młodzieży. Uczestniczy w nich niewiele osób (w zajęciach plastycznych – zaledwie 40 uczniów, natomiast w imprezie „Plac dawnych gier i zabaw” – około 600 osób). Należy podkreślić, iż grupę tę stanowili wyłącznie mieszkańcy Koszalina.

Jedynie „Jarmark Jamneński”, bardzo wartościowa impreza, jednak o charakterze lokalno-regionalnym, częściowo wpisuje się w sezon letni. Są to cztery jednodniowe święta artystów i rękodzielników (np. w 2011 r.: 05 czerwca.; 03 lipca; 07 sierpnia; 11 grudnia). W sumie w analizowanym roku brało w nich udział: 217 uczestników indywidualnych i 14 – grupowych; głównie z województwa zachodniopomorskiego (190 os.).

W oparciu o kilkuletnie doświadczenia, wynikające z organizacji tej imprezy, należy budować konkretny produkt turystyczny, który będzie nabywany nie tylko przez mieszkańców Koszalina, ale także przez większą liczbę jednodniowych odwiedzających

² Nie uwzględniono roku 2012, gdyż w sprawozdaniu z tego roku, KBP nie dokonała podziału imprez na poszczególne miesiące.

³ Analizę dokonano w oparciu o: Sprawozdania z działalności muzeum w Koszalinie, dla lat: 2008, 2009, 2010, 2011, Muzeum, Koszalin, materiał w wersji elektronicznej.

ze Środkowego Wybrzeża, a nawet – turystów spoza Pomorza. Należałoby w tym względzie wykorzystywać doświadczenia wynikające, m.in. z „Jarmarku Dominikańskiego” w Gdańsku.

Część imprez z „Jarmarku Jamneńskiego” powoli można będzie przenosić w sąsiedztwo miejscowości Jamno lub Łabusz. W dłuższej perspektywie czasu należałoby tam zrealizować ideę, mającą swoje początki w latach 70. XX w., tj. budowy osady jamneńskiej, prezentującej kulturę jamneńską – na wzór Wioski Słowian i Wikingów na Wolinie. W tym przypadku można by wykorzystywać także wzory z organizacji imprez folklorystycznych, które co roku mają miejsce w Muzeum Wsi Słowińskiej w Klukach.

Wprawdzie tereny wokół jeziora Jamno należą głównie do osób prywatnych i jeszcze nie są podłączone do sieci kanalizacyjno-sanitarnej, a także są częściowo chronione, jednak miasto Koszalin winno podjąć konkretne działania na rzecz utworzenia tego produktu turystycznego (m.in. wykup ziemi, przyspieszenie prac nad skanalizowaniem tych terenów, nabywanie obiektów i urządzeń folklorystycznych itp.).

Kolejną instytucją kulturalną odgrywającą istotną rolę w Koszalinie jest Filharmonia Koszalińska. Podobnie jak teatr, w zasadzie funkcjonuje poza sezonem letnim. Jednakże ta pierwsza z wymienionych instytucji kulturalnych w szczycie sezonu prowadzi bardzo cenny cykl imprez w ramach „Międzynarodowego Festiwalu Organowego”.

Wysoka ranga tego aspektu działań wynika z dwóch faktów. Po pierwsze – imprezy te odbywają się w szczycie sezonu, tj. w sierpniu, a po drugie – są przeprowadzane nie tylko w Koszalinie (4 koncerty), ale także w kilku miejscowościach liczących się na mapie turystycznej Polski, tzn.: Darłowie, Dźwirzynie i Sarbinowie (po dwa koncerty) oraz w innych jednostkach osadniczych, takich jak np. Białogard i Szczecinek (po jednym). Jest to właściwy sposób wykorzystania tego typu waloru kulturowego na rzecz zwiększania atrakcyjności turystycznej samego Koszalina, jak i terenów z nim sąsiadujących.

Jak podaje się w Planie Rozwoju Lokalnego Miasta na lata: „...FK jest organizatorem Międzynarodowego Festiwalu Organowego, największej (ok. 35 koncertów) tego typu imprezy w Polsce [Plan Rozwoju Lokalnego..., 2011, s. 38]. Festiwal ten należy również do jednych z trzech najstarszych w Polsce – do tej pory odbyły się jego 44 edycje. Koncerty festiwalu prezentowane są od czerwca do sierpnia w Katedrze pw. Najświętszej Maryi Panny w Koszalinie”.

Filharmonia Koszalińska realizuje istotne zadania. Analizując jednak dane zawarte w PRL można obliczyć, że w 2010 r. względem 2006 r. liczba koncertów spadła o 11,6%, a liczba słuchaczy – aż o 39,6%. Podano skrajne wielkości dla tego interwału czasowego. Nie da się jednak ukryć, że nastąpiła w tym okresie bardzo widoczna tendencja spadkowa, szczególnie w odniesieniu do liczby słuchaczy.

Należy jednak przyjrzeć się tej imprezie z punktu widzenia jej roli w promowaniu samego Koszalina, a więc – działalności w czasie sezonu letniego (tab. 4). Należy jednoznacznie podkreślić, że jest ona znikoma. Stąd też wcześniej w tej części artykułu zaliczono ją do rangi regionalnej.

Analizowany Festiwal Organowy ma miano „międzynarodowego”. Jednak międzynarodowy jest jedynie skład wykonawców. Prawie w ogóle nie wpływa on na przyjazdy turystów do Koszalina, a uczestnikami tej imprezy są przede wszystkim jednodniowi odwiedzający i mieszkańcy poszczególnych miejscowości, w których odbywają się koncerty. Co innego, gdyby ten Festiwal miał swój „rdzeń” w Koszalinie. Aby rozwijał się ruch turystów (osób korzystających przynajmniej z jednego noclegu) musiałby on trwać w tej miejscowości, co najmniej przez kilka dni. Ważnym jego uzupełnieniem byłyby także koncerty wykonywane, jak do tej pory, w miejscowościach turystycznych Środkowego Pomorza.

Z punktu widzenia niniejszego artykułu ważniejsze znaczenie ma jednak sezon letni (tab. 4). A tu statystyka jest nieubłagana, jak chociażby w odniesieniu do liczby koncertów symfonicznych i kameralnych w lipcu i sierpniu. W 2008 r. było ich zaledwie 5,7% ogólnej

liczby koncertów mających miejsce w całym roku, a w 2009 r. – 7,0%. Jest to nawet o wiele mniej niż średnio winno przypadać na każdy miesiąc w poszczególnych latach (2008 r. – 8,8%; 2009 r. – 9,4%).

Tabela 4. Koncerty symfoniczne i kameralne wykonane przez Filharmonię Koszalińską, zlecone przez kontrahentów w sezonach letnich 2008-2009

Lp.	Miejscowość	2008			2009		
		lipiec	sierpień	razem	lipiec	sierpień	razem
1.	Białogard		3	3	1	2	3
2.	Czaplinek	1	1	2	-	2	2
3.	Darłowo	1	1	2	1	3	4
4.	Dźwirzyno	3	-	3	2	3	5
5.	Grzybowo	1	2	3	2	2	4
6.	Karlino	-	-	-	1	2	3
7.	Kołobrzeg	-	-	-	1	1	2
8	KOSZALIN	2	4	6	4	4	8
9.	Rzecz	-	-	-	1	-	1
10.	Sarbinowo	3	2	5	2	5	7
11.	Siemczyno	-	-	-	-	1	1
12.	Wejherowo	-	2	2	1	-	1
	Razem	11	15	26	16	25	41

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: „Sprawozdania merytoryczne z działalności Filharmonii Koszalińskiej”; zasoby elektroniczne, Urząd Miejski w Koszalinie.

Niezależnie od powyższej oceny, Filharmonia Koszalińska jako jedna z nielicznych instytucji kulturalnych właściwie buduje wizerunek miasta – jako centrum kultury w regionie. Przede wszystkim nie zaprzestaje działalności w szczycie sezonu turystycznego. Co więcej – ma wówczas bardzo bogaty program zarówno pod względem ilościowym, jak i jakościowym (tab. 4). Dzieje się tak za sprawą właściwej, wspólnej polityki władz miasta Koszalina i Urzędu Marszałkowskiego w Szczecinie. Począwszy od maja Filharmonia Koszalińska realizację serię koncertów symfonicznych i kameralnych, finansowanych głównie przez Urząd Marszałkowski w Szczecinie, w miejscowościach położonych w zasięgu byłego województwa koszalińskiego.

Ze względu na niespójność „Sprawozdań merytorycznych z działalności Filharmonii Koszalińskiej” z lat 2008-2012 nie udało się zaobserwować trendów w dłuższym okresie niż dwa lata (tab. 4). Można jednak na tej podstawie stwierdzić, że w polityce programowej dyrekcji dostrzega się właściwe działania. Między innymi pozytywny fakt, że około 50% koncertów w każdym z tych lat odbyło się w miejscowościach nadmorskich. Dodając do tego Koszalin – odsetek ten wynosi 75%.

Jak wynika ze sprawozdań, we wszystkich tych miejscowościach koncerty cieszyły się ogromną popularnością, czego najlepszym dowodem jest zainteresowanie organizatorów w realizacji dalszych koncertów.

Cennym działaniem Filharmonii Koszalińskiej było również organizowanie przez kilka lat w sezonie letnim w koszalińskim amfiteatrze największych w północnej Polsce spektakli operowych dla ponad 5 tys. słuchaczy. Dotychczas zrealizowano Galę Operową, Toscę G. Pucciniego, Carmen G. Bizeta, Trubadura i Traviatę G. Verdiego oraz Carmina Burana C. Orffa. Jednak w „Sprawozdaniu merytorycznym z działalności Filharmonii Koszalińskiej za rok 2011” już nie dostrzeżono organizacji tych cennych w sezonie letnim imprez promujących działalność kulturalną Koszalina [Sprawozdanie merytoryczne..., 2012, ss. 3]. Trudno się odnieść, czy były wznowione w 2012 r., bądź kontynuowane w 2013 r., gdyż nie udało się uzyskać takich sprawozdań (planów) z Urzędu Miejskiego.

Reasumując dotychczasowe rozważania należy zaznaczyć, iż koncerty symfoniczne i kameralne organizowane przez Filharmonię Koszalińską, ze szczególnym uwzględnieniem odbywających się koncertów w ramach „Międzynarodowego Festiwalu Organowego”,

są autentycznym produktem kulturowym Koszalina. Należy im nadać wyższą rangę w działaniach promocyjnych. Dobrze byłoby aby np. na wzór niemiecki w miejscowościach nadmorskich odbywały się niedzielne przedpołudniowe spotkania z muzyką poważną, „ale lekką”, w miejscach publicznych (parkach, skwerach). Sponsorem jednak tych imprez, oprócz Urzędu Marszałkowskiego w Szczecinie, winny być także poszczególne gminy, a najlepiej – funkcjonujące tam Lokalne Organizacje Turystyczne.

Zakończenie

Przedstawione w artykule rozważania stanowią jedynie część kompleksowych badań, dotyczących perspektyw rozwoju turystyki i rekreacji w Koszalinie. Badania te stanowią integralną część przyjętego w listopadzie 2013 r. przez Radę Miasta Koszalina, *Programu Rozwoju Turystyki dla Miasta Koszalina na Lata 2013-2016*. Jednym z głównych aspektów podjętych przez autorów tego opracowania była próba oszacowania potencjału kulturowego miasta i wskazanie głównych obszarów stanowiących płaszczyznę dla rozwoju turystyki kulturowej w mieście. W dokumencie podkreślono m.in. dużą aktywność instytucji kulturalnych Koszalina w zakresie popularyzowania szeroko rozumianej kultury, co zdaniem autorów, stwarza szereg możliwości do rozwoju turystyki kulturowej.

Zaprezentowana w niniejszym artykule analiza wykazała, iż Koszalin posiada ograniczone, aczkolwiek sprzyjające warunki do rozwoju turystyki kulturowej. Co prawda, nie dysponuje znanymi w całym kraju walorami kulturowymi (np. znane zabytki, miejsca historyczne itp.), jednakże siłą turystyki kulturowej w Koszalinie może być z pewnością działalność różnego rodzaju instytucji kulturalnych (m.in. Centrum Kultury 105, Bałtycki Teatr Dramatyczny im. J. Słowackiego, Koszalińska Biblioteka Publiczna im. J. Lelewela, Muzeum w Koszalinie, Filharmonia Koszalińska im. Stanisława Moniuszki). Przedstawione instytucje oferują szereg interesujących imprez, zwłaszcza dla mieszkańców miasta i tzw. odwiedzających jednodniowych. Wydaje się jednak, iż należałoby organizować więcej imprez w sezonie letnim, tak aby ich odbiorcami mogli stać się również turyści przybywający do Koszalina lub okolicznych miejscowości nadmorskich (Mielno-Unieście, Sarbinowo, Gąski, Łazy). Turystyka kulturowa mogłaby zatem stać się swego rodzaju alternatywą lub uzupełnieniem oferty dla dominującej w regionie koszalińskim turystyki wypoczynkowej (np. w razie braku sprzyjających warunków do wypoczywania nad morzem, organizowanie imprez późniejszą porą).

W odniesieniu do przyjętej w pierwszej części niniejszego artykułu tezy badawczej należy stwierdzić, iż została ona potwierdzona jedynie w części. Obecnie Koszalin nie jest ważnym centrum kulturowym na mapie Polski. Swoją ofertę kulturalną miasto kieruje przede wszystkim do mieszkańców i odwiedzających jednodniowych. Jak wspomniano wcześniej, brak oferty przeznaczonej dla turystów (mającej ponadregionalny i krajowy charakter). Koszalin posiada ponadto sprzyjające warunki do uprawiania turystyki kulturowej w ograniczonym zakresie. Jednym z ważniejszych walorów kulturowych miasta jest z pewnością znaczna liczba imprez kulturalnych organizowanych przez Urząd Miejski lub różnego rodzaju instytucje.

Bibliografia

- Kurek W., 2007, *Turystyka*, PWN, Warszawa.
- Mikos von Rohrscheidt A., 2008a, *Turystyka kulturowa. Fenomen, potencjał, perspektywy*, GWSHM Milenium, Gniezno.
- Mikos von Rohrscheidt A., 2008b, *Turystyka Kulturowa – wokół definicji*, „Turystyka Kulturowa” Nr 1.

- Plan Rozwoju Lokalnego Miasta Koszalina na lata 2011-2013*, Załącznik do Uchwały Nr IX/ 91/ 2011 Rady Miejskiej w Koszalinie z dnia 28 kwietnia 2011.
- Sprawozdanie Koszalińskiej Biblioteki Publicznej za 2009 r.*, Urząd Miejski w Koszalinie, Koszalin 2010, materiał w wersji elektronicznej.
- Sprawozdanie Koszalińskiej Biblioteki Publicznej za 2010 r.*, Urząd Miejski w Koszalinie, Koszalin 2011, materiał w wersji elektronicznej.
- Sprawozdanie Koszalińskiej Biblioteki Publicznej za 2011 r.*, Urząd Miejski w Koszalinie, Koszalin 2012, materiał w wersji elektronicznej.
- Sprawozdanie Koszalińskiej Biblioteki Publicznej za 2012 r.*, Urząd Miejski w Koszalinie, Koszalin 2013, materiał w wersji elektronicznej.
- Sprawozdanie merytoryczne z działalności Filharmonii Koszalińskiej za rok 2011*, Koszalin 2012, materiał w wersji elektronicznej.
- Sprawozdanie z działalności muzeum w Koszalinie za 2008 r.*, Urząd Miejski w Koszalinie, Koszalin 2009, materiał w wersji elektronicznej.
- Sprawozdanie z działalności muzeum w Koszalinie za 2009 r.*, Urząd Miejski w Koszalinie, Koszalin 2010, materiał w wersji elektronicznej.
- Sprawozdanie z działalności muzeum w Koszalinie za 2010 r.*, Urząd Miejski w Koszalinie, Koszalin 2011, materiał w wersji elektronicznej.
- Sprawozdanie z działalności muzeum w Koszalinie za 2011 r.*, Urząd Miejski w Koszalinie, Koszalin 2012, materiał w wersji elektronicznej.
- Szwichtenberg A., 1995, *Gospodarka turystyczna w okresie przejściowym*, Wydawnictwo WSI, Koszalin.
- Szwichtenberg A., Borzyszkowski J., Marczak M., 2013, *Program Rozwoju Turystyki dla Miasta Koszalina na Lata 2013-2016*, Urząd Miejski w Koszalinie, Koszalin.
- Strona internetowa miasta Koszalin, www.koszalin.pl.

Potential and possibilities of the development of cultural tourism in Koszalin

Key words: cultural tourism, Koszalin, development of cultural tourism, cultural institutions

Abstract

The main purpose of the present article is to depict the potential and developmental possibilities of cultural tourism in Koszalin. This article presents among others the cultural values of the town. The functioning was described of the most important cultural institutions that operate in Koszalin (including the 105 Centre of Culture, the Baltic Drama Theatre of J. Słowacki, the Koszalin Public Library of J. Lelewel, the Museum in Koszalin, the Koszalin Philharmonic of Stanisław Moniuszko). Furthermore, the most important cultural events that take place in the town were presented.

In the article, the following research thesis was accepted in the form of the statement that Koszalin constitutes a very important cultural centre on the map of Poland, which attracts not only one-day visitors but also, to a large extent: tourists. Moreover, it possesses appropriate values and favourable conditions to pursue cultural tourism.